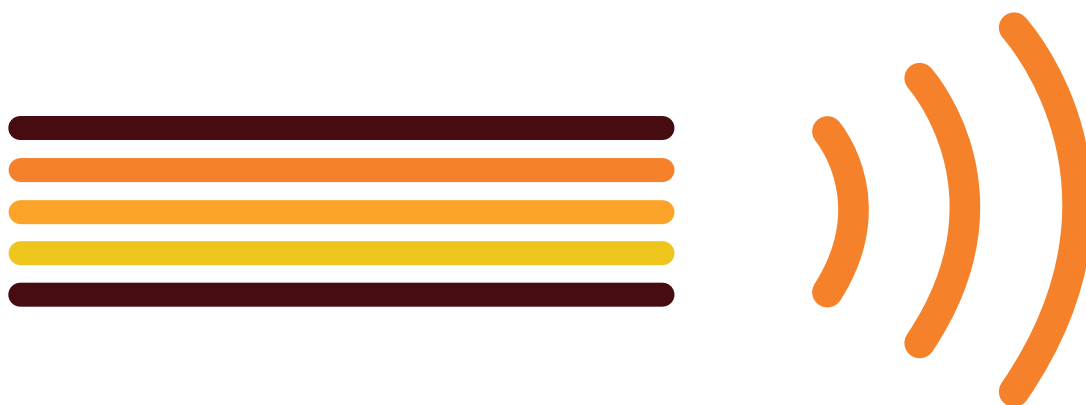

Anna Villarroya
annavillarroya@ub.edu
Universitat de Barcelona

ESTUDIS I RECERCA SOBRE EDICIÓ I HÀBITS LECTORS A CATALUNYA (2012-2013)

ESTUDIOS E INVESTIGACIÓN SOBRE EDICIÓN Y HÀBITOS LECTORES EN CATALUÑA (2012-2013)

STUDIES AND RESEARCH ON PUBLISHING AND READING HABITS IN CATALONIA (2012-2013)

RESUM | RESUMEN | ABSTRACT

Malgrat la crisi econòmica que segueix afectant l'economia i la societat catalana en el seu conjunt i, en particular, el sector editorial, la generació de coneixement en l'àmbit de l'edició i el foment dels hàbits lectors de la població catalana segueix la tendència positiva d'anys anteriors. Igual que en edicions anteriors d'aquest anuari, és destacable el nombre d'estudis que mesuren la dimensió econòmica del sector editorial, o d'algun dels seus subsectors, com ara l'edició de llibres infantils i juvenils. A aquest interès per l'aportació econòmica del sector editorial a l'economia del país, cal afegir les iniciatives adreçades a ampliar i difondre el coneixement d'aspectes més socials lligats a la formació dels hàbits lectors i l'adquisició de la competència lectora, en especial, entre la població més jove.

A pesar de la crisis económica que sigue afectando a la economía y la sociedad catalana en su conjunto y, en particular, al sector editorial, la generación de conocimiento en el ámbito de la edición y el fomento de los hábitos lectores de la población catalana sigue la tendencia positiva de años anteriores. Al igual que en ediciones anteriores de este anuario, es destacable el número de estudios que miden la dimensión económica del sector editorial, o de alguno de sus subsectores, tales como la edición de libros infantiles y juveniles. A este interés por la aportación económica del sector editorial en la economía del país, hay que añadir las iniciativas dirigidas a ampliar y difundir el conocimiento de aspectos más sociales ligados a la formación de los hábitos lectores y la adquisición de la competencia lectora, en especial, entre la población más joven.

The article proposes that although the financial crisis continued to weigh on the Catalan economy, on society in general and the publishing sector in particular, in 2012 and 2013 the generation of knowledge in publishing and the public's appetite for reading continued to enjoy the relative health of earlier years. As in previous editions of the Yearbook, there is discussion of the notable frequency with which studies address the economic importance of publishing, especially in such markets as books for children and young adults; and the article also considers how this sector can contribute to the country's economic wellbeing. A further area of development can be seen in the initiatives to broaden and spread greater understanding of how our social reality determines the degree to which people acquire reading habits and skills, especially younger children.

PARAULES CLAU:

Edició, Hàbits lectors, Estadístiques culturals, Mercat del llibre, Indústria editorial

PALABRAS CLAVE:

Edición, Hábitos lectores, Estadísticas culturales, Mercado del libro, Industria editorial

KEYWORDS:

Publishing, Reading habits, Cultural statistics, Book trade, Publishing industry

REBUT

24/07/2014

ACCEPTAT

04/09/2014

1 PRESENTACIÓ

L'evolució negativa del sector editorial, agreujada des de 2008 amb l'inici de la crisi econòmica, no ha suposat, com en anys anteriors, una disminució en la generació de coneixement en l'àmbit de l'edició i el foment dels hàbits lectors de la població catalana. Així, en els anys 2012 i 2013 les activitats de recerca i difusió del coneixement en aquests dos àmbits han seguit la seva tendència positiva. El capítol que ara es presenta s'estructura en cinc grans blocs: en el primer, es fa esment als estudis entorn a l'activitat editorial a Catalunya i als hàbits lectors de la població catalana. En aquest mateix apartat es fa referència als grups i programes de recerca, així com als projectes i tesis doctorals defensades els anys 2012 i 2013 sobre alguna de les temàtiques considerades. El segon bloc està enfocat a les activitats de difusió i divulgació d'aquesta recerca. En concret, es recullen els congressos, els seminaris i les reunions científiques principals, com també els premis i les exposicions que s'han produït al voltant de l'activitat editorial i el foment de la lectura en els territoris de parla catalana. En el tercer bloc es detallen les publicacions més rellevants en els àmbits de l'edició, els hàbits lectors i la promoció de la lectura des de la biblioteca pública. En el quart bloc s'inclou una bibliografia seleccionada de tot tipus de documents sobre l'activitat d'edició i els hàbits lectors i, finalment, es presenten breument les tendències més destacables del sector en els dos anys considerats.

2 ESTUDIS I RECERCA

2.1 Informes i estudis

Alguns dels informes i estudis, tant a escala nacional com regional, tenen periodicitat anual, de manera que la publicació ha permès seguir tenint una aproximació al sector editorial i els hàbits lectors dels catalans. Entre els informes i estudis que s'han publicat al llarg d'aquests dos anys cal destacar els següents:

- Baró, Ezequiel; Cubeles, Xavier (2012). "La dimensió econòmica dels sectors culturals de Catalunya 2008-2009. Sector del Llibre". *Estudis, Fulls de Cultura i Comunicació*, 24-3. <http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/SSCC/GT/Arxius%20GT/ESTUDI_024_03.pdf>. [Consulta: 02/11/2014].

Aquest document, centrat en el sector del llibre, forma part d'un estudi més ampli en què es presenta el seguiment de les variables principals (valor afegit brut, ocupació i contribució del sector del llibre a l'economia catalana) que permeten valorar l'abast i la dimensió econòmica de les activitats catalogades com a culturals durant el període 2008-2009. Per analitzar el sector del llibre concretament, s'han considerat a més de l'edició de llibres, les arts gràfiques, la distribució a l'engròs de llibres i les llibreries. Aquest estudi dóna continuïtat a un de previ dels mateixos autors relatiu al període 2002-2007.

- BCF Consultors (2013). "Determinació de les principals magnituds econòmiques i ocupacionals dels sectors culturals i creatius de l'economia catalana. Anys 2008-2010". *Estudis, Fulls de Cultura i Comunicació*, 28. <<http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/SSCC/GT/Arxius%20GT/ECcreatus.pdf>>. [Consulta: 02/11/2014].

En aquest treball s'analitzen les característiques econòmiques i ocupacionals de les activitats culturals i creatives a Catalunya per als anys 2008 i 2010. Redactat a partir de les dades contingudes a l'*Enquesta anual de serveis* de l'Institut Nacional de Estadística (INE), adaptades a l'àmbit de Catalunya per l'Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat), les variables que es presenten en aquest treball són el valor afegit brut a cost de factors (VAB), el nombre d'empreses i el nombre d'ocupats del sector. Dins els sectors econòmics que s'inclouen en aquest treball destaca el sector de l'edició.

- *Estadístiques culturals de Catalunya 2012* (2012). Barcelona: Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya. [215] p. <http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/SSCC/GT/Estad%3%ADstiques/Estadistiques%20Culturals_WEB2.pdf>. [Consulta: 02/11/2014].

Estadístiques culturals de Catalunya 2013 (2013). Barcelona: Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya. [202] p. <http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/SSCC/GT/Estad%3%ADstiques/EstCultCat_2013.pdf>. [Consulta: 02/11/2014].

Aquestes publicacions recullen una selecció de les dades estadístiques més rellevants sobre el sector de la cultura

i la creació a Catalunya. Entre altres sectors i activitats, les publicacions presenten les dades més actualitzades sobre el sector del llibre, que permeten una aproximació a la seva dimensió econòmica dins el nostre país. Com a novetat, l'edició de 2013 incorpora tres àmbits inèdits: l'ocupació en el sector de la cultura i la creació; el comerç exterior dels béns de cultura i creació de producció catalana, i la despesa de les llars en cultura. En tots tres àmbits s'inclouen dades desagregades per al sector del llibre.

- *Comercio interior del libro en España 2011* (2012). Madrid: Federación de Gremios de Editores de España. 162 p. <http://www.federacioneditores.org/0_Resources/Documentos/Comercio_Interior_2011.pdf>. [Consulta: 02/11/2014].

Comercio interior del libro en España 2012 (2013). Madrid: Federación de Gremios de Editores de España. 184 p. <http://www.federacioneditores.org/0_Resources/Documentos/Comercio_Interior_2012.pdf>. [Consulta: 02/11/2014].

En aquests informes, que s'elaboren anualment, s'analitza la situació de les empreses editorials privades i agremiades a Espanya. Els estudis inclouen dades desagregades per comunitats autònomes; d'aquí que sigui possible analitzar Catalunya respecte de la resta de l'Estat espanyol. Entre les variables que s'hi inclouen destaquen la xifra global de facturació per vendes de llibres en el comerç interior, així com les referides a l'oferta de llibres i la seva comercialització; l'ocupació del sector; la distribució geogràfica de la producció i de la distribució de llibres; la llengua d'edició; l'edició en format de butxaca i en nous suports; el preu dels llibres; els canals de comercialització, i la quantitat global pagada per drets d'autor. En els darrers anys, els informes inclouen un capítol sobre l'edició en format digital, atesa la seva importància actual. Globalment, tracten de reflectir la situació actual del mercat editorial i l'evolució i les tendències dels indicadors principals del sector.

- *Hábitos de lectura y compra de libros en España 2011* (2012). Madrid: Federación de Gremios de Editores de España. [168] p. <http://www.federacioneditores.org/0_Resources/Documentos/Habitos_lectura_CompraLibros_2011.pdf>. [Consulta: 02/11/2014].

Hábitos de lectura y compra de libros en España 2012 (2013). Madrid: Federación de Gremios de Editores de España. [173] p. <<http://www.clibromadrid.es/HabitosLecturaCompraLibros2012.pdf>>. [Consulta: 02/11/2014].

L'objectiu general d'aquests estudis, que es duen a terme anualment, és el de disposar de dades del comportament lector dels espanyols en el moment actual que permetin la formulació i l'avaluació de polítiques i plans de lectura. Entre els objectius específics hi figuren: conèixer els aspectes concrets del comportament lector en relació amb la lectura de llibres, diaris, revistes, còmics i textos a Internet, així com en diversos suports, a més d'identificar les freqüències, les preferències, els motius, els llocs, els idiomes, la lectura durant la infància, les vies d'accés als llibres, la compra de llibres, l'assistència a biblioteques i l'ús del temps lliure. També s'hi inclouen dades desagregades per comunitats autònomes que fan possible l'anàlisi de Catalunya respecte de la resta de l'Estat espanyol.

- *Fundació Audiències de la Comunicació i la Cultura* (2012). El baròmetre de la comunicació i la cultura. Barcelona: FUNDACC. <<http://www.fundacc.org/fundacc/ca/barometre.html>>. [Consulta: 02/11/2014].

Fundació Audiències de la Comunicació i la Cultura (2013). El baròmetre de la comunicació i la cultura. Barcelona: FUNDACC. <<http://www.fundacc.org/fundacc/ca/barometre.html>>. [Consulta: 02/11/2014].

L'objectiu principal del baròmetre de la comunicació i la cultura (fins a 2012) i de l'EGM baròmetre Catalunya (a partir de 2013), impulsat per la FUNDACC (Fundació Audiències de la Comunicació i la Cultura), és proporcionar informació als agents del mercat de la comunicació i la cultura (mitjans i grups de comunicació, agències de mitjans, indústries culturals, empreses i institucions diverses) interessats a definir estratègies comercials i polítiques efectives. La FUNDACC, a través del "resum públic", permet consultar de manera gratuïta les dades d'audiència de caràcter general corresponents a cada onada del baròmetre.

Com en edicions anteriors, el baròmetre ofereix dades bàsiques sobre usos i consums de llibres (nombre de

llibres llegits a l'any, gèneres literaris habituals, procedència i llengua dels llibres). Totes les dades es classifiquen segons els perfils dels consumidors i territoris. A més, la informació de cada perfil es creua amb les dades d'audiències (premsa, ràdio, televisió, etc.) i amb les de consums culturals (cinema, música, espectacles, etc.).

- Fundació Audiències de la Comunicació i la Cultura (2012). *Consum de llibres a Catalunya*. Barcelona: FUNDACC. [43] p. <http://www.fundacc.org/docroot/fundacc/pdf/Informe_consum_llibres2012.pdf>. [Consulta: 02/11/2014].

L'estudi analitza amb detall el consum de llibres a Catalunya l'any 2012. En concret, proporciona dades sobre el nivell actual de lectura de llibres, la seva evolució en els últims sis anys, els perfils dels lectors i no lectors, els hàbits de lectura (freqüència, gèneres literaris, llengua, accés), i també l'índex de lectura de llibres, comarca per comarca. Aquest document incorpora el "rànkning Top10 de llibres més venuts a Catalunya just abans de Sant Jordi 2013" (ficció, no de ficció, infantil/juvenil, tant en català com en castellà).

- Fundació Audiències de la Comunicació i la Cultura (2013). *La dieta cultural dels catalans: gener a desembre de 2012*. Barcelona: FUNDACC. [125] p. <http://www.fundacc.org/docroot/fundacc/pdf/dieta_cultural_2012.pdf>. [Consulta: 02/11/2014].

Fundació Audiències de la Comunicació i la Cultura (2014). *La dieta cultural dels catalans 2013*. Barcelona: FUNDACC. [27] p. <http://www.fundacc.org/docroot/fundacc/pdf/Dieta_cultural_2013.pdf>. [Consulta: 02/11/2014].

En aquests estudis es fa una radiografia del consum cultural de llibres, cinema, música, videojocs, concerts, espectacles i exposicions el 2012 i el 2013, i en cada cas s'aprofundeix en la freqüència de consum, en els gèneres, el canal d'accés, la llengua de consum i el perfil dels consumidors.

- *Hàbits de lectura i compra de llibres a Catalunya 2012* (2013). Barcelona: Gremi d'Editors de Catalunya.

Hàbits de lectura i compra de llibres a Catalunya 2013 (2014). Barcelona: Gremi d'Editors de Catalunya. [171] p. <<http://cercles.vtlseurope.com:8098/arxiu/pdf/E140093.pdf>>. [Consulta: 02/11/2014].

Aquests informes anuals recullen els hàbits de lectura (freqüència, tipologia), els de compra (nombre, motivació, idioma) i els entorns de la lectura (biblioteques, Internet) a Catalunya. Es tracta d'una versió similar a l'existent per a Espanya però en aquest cas centrada només en Catalunya. No sempre són disponibles en línia.

- *Los libros infantiles y juveniles* (2012). Madrid: Ministerio de Educación, Cultura y Deporte. 50 p. <<http://www.gremieditorscat.es/AdArch/Bilio/Ftp/Libros%20Infantiles%20y%20Juveniles.pdf>>. [Consulta: 02/11/2014].

En aquesta publicació s'aborda l'estudi d'un dels subsectors més consolidats i un dels motors principals del sector editorial espanyol. En concret, s'inclouen les xifres de producció, venda i comercialització editorial, així com d'hàbits de lectura i compra a Espanya. Així mateix es presenten les iniciatives principals de foment del llibre infantil i juvenil i les lletres a Espanya, com també els efectes que la revolució digital ha tingut en aquest sector.

- Villarroya Planas, Anna; Escardíbul Ferrà, Josep Oriol (2012). *Anàlisi de la despesa de les llars catalanes en cultura i comunicació (2006-2010)*. Barcelona: Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya. 71 p. <http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/SSCC/GT/Arxiu%20GT/Final_Despesa%20cultural%20llars%20catalanes-2012.pdf>. [Consulta: 02/11/2014].

Aquest estudi té com a objectiu analitzar l'evolució de la despesa en cultura i comunicació de les llars catalanes al llarg del període comprès entre 2006 i 2010. Amb aquest estudi es dona continuïtat a estudis previs duts a terme pels mateixos autors per al període 1998-2008. A més de centrar-se en el gruix d'aquestes despeses, l'estudi aprofundeix en l'evolució de les preferències de la societat catalana per uns i altres tipus de béns i serveis. Entre els sectors considerats en l'estudi, destaca l'evolució de la compra de llibres de lleure de les llars catalanes.

2.2 Projectes i grups

En edicions anteriors d'aquesta secció de l'anuari s'havia fet referència a la convocatòria de l'Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca (AGAUR) de la Generalitat de Catalunya per reconèixer i subvencionar les activitats dels grups de recerca de Catalunya. Així, en la penúltima edició (SGR 2009), corresponent al període 2009-2013, s'havia donat suport a dos grups relacionats amb la promoció de la lectura i els hàbits lectors del públic infantil i juvenil i un grup sobre l'edició de textos literaris i didàctica de la lectura. A final de 2013, es va publicar la resolució que obria la convocatòria d'ajuts per donar suport a les activitats dels grups de recerca al llarg del període 2014-2016. En la propera edició de l'anuari es podran incloure, doncs, els resultats d'aquesta nova convocatòria vigent des del 2014.

Fora de l'àmbit universitari, cal destacar en aquest apartat el programa LECXIT – Lectura per a l'Èxit Educatiu, promogut per la Fundació "la Caixa", la Fundació Jaume Bofill i el Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya. El projecte es va iniciar el curs 2011-2012 amb l'objectiu d'incrementar l'èxit educatiu dels infants a través del treball per millorar la seva comprensió lectora. La clau de LECXIT rau a treballar de forma lúdica i amena gràcies al voluntariat i a la implicació de l'entorn dels nens i nenes que participen en el programa.

2.3 Treballs i tesis

Entre les incorporacions més rellevants al web Tesis Doctorals en Xarxa (TDX) que s'han produït al llarg de 2012 i 2013 cal destacar:

- Verneda Ribera, Meritxell. (2012). "L'art gràfic a Barcelona. El llibre il·lustrat 1800-1843" [Tesi doctoral]. Direcció de Bonaventura Bassegoda i Hugas. Departament d'Art de la Universitat Autònoma de Barcelona. 1.057 p. Disponible a: <<http://www.tdx.cat/handle/10803/96724>>. [Consulta: 02/11/2014].

L'objectiu d'aquesta tesi és el gravat calcogràfic produït a Barcelona durant la primera meitat de segle XIX. L'estudi d'aquest art va lligat a l'anàlisi de l'activitat productiva de les impremtes, ja que, a banda del mercat d'estampes soltes, la demanda principal provenia del món editorial per cobrir la necessitat d'il·lustrar les seves publicacions.

L'estudi dut a terme presenta dues vessants: una de bibliogràfica i d'anàlisi, i una altra de més artística, en forma de catàleg. L'anàlisi del llibre il·lustrat examina les diverses fases de l'activitat editorial, a partir d'una cronologia que va de 1800 a 1843, en la qual es fa referència als autors, als impressors-productors del llibre imprès i decorat amb estampes i als artistes. Aquestes fases han portat a analitzar part del sistema editorial i literari de l'època, i a cercar els models implantats a Barcelona. A grans trets aquestes dues línies d'estudi convergeixen en el fet que el món editorial barceloní dels primers anys del segle XIX es limitava a reeditar i copiar obres d'altres impressors, i que en comptades ocasions publicava obres originals.

- Cruz Calvo, Mery. (2013). "Lectura literaria en secundaria: la mediación de los docentes en la concreción de los repertorios lectores" [Tesi doctoral]. Direcció d'Antonio Mendoza Fillola. Departament de Didàctica de la Llengua i la Literatura de la Universitat de Barcelona. 508 p. Disponible a: <<http://www.tdx.cat/handle/10803/124167>>. [Consulta a: 02/11/2014].

Aquesta tesi se centra en el paper mediador d'alguns docents de llengua i literatura en la formació lectors dels seus estudiants, concretament en el treball didàctic amb contes i novel·les. La tesi vol esbrinar si les decisions i mediacions dels docents permeten desenvolupar la capacitat (competència) receptora dels estudiants de secundària. I si aquestes decisions i mediacions permeten dinamitzar, contextualitzar i potenciar factors com ara els components del repertori lector (sabers: lingüístics, literaris, enciclopèdics i culturals) i alhora si amplia els referents estètics en relació amb els seus horitzons d'expectatives. La tesi aborda, en els seus primers capítols, els hàbits lectors i alguns dels seus desafiaments i es presenta part del panorama lector actual, on han tingut un paper determinant els estudis sobre hàbits culturals i lectors que s'han avançat en diversos països com ara França i Espanya.

- Gómez Salamanca, Daniel. (2013). "Tebeo, cómic y novela gráfica: La influencia de la novela gráfica en la industria del cómic en España" [Tesi doctoral]. Direcció de Josep Rom Rodríguez. FCCB – Comunicació de la Universitat Ramon Llull. 500 p. Disponible a: <<http://www.tdx.cat/handle/10803/117214>>. [Consulta: 02/11/2014].

Entre altres aspectes, aquesta tesi analitza, des de diferents perspectives, la indústria del còmic espanyola amb l'objectiu d'esbrinar la influència de la novel·la gràfica en els diferents àmbits del sector.

3 DIFUSIÓ I DIVULGACIÓ

3.1 Congressos, seminaris i reunions científiques

Els anys 2012 i 2013 també han estat testimoni de l'organització de nombrosos congressos, jornades, seminaris i reunions científiques entorn de l'edició i els hàbits lectors a Catalunya. De tots, cal destacar com a més rellevants o representatius de les dues temàtiques considerades els que es recullen a continuació.

Quant a l'edició de llibres, del 3 al 5 d'octubre de 2012 va tenir lloc a Barcelona la 30a Fira Internacional del Llibre, LIBER. La trobada, dirigida a tots els professionals de la indústria del llibre, va tractar de manera important els reptes que el paradigma digital suposa per a la indústria editorial. Des del sector es va demanar un marc regulador favorable als nous hàbits de consum cultural amb una major protecció de la propietat intel·lectual i una adequació de l'IVA del llibre digital. Per segon any consecutiu, a la Fira hi va participar el sector Liber Digital, que aglutina 30 proveïdors de serveis tecnològics per a la indústria editorial.

També en l'àmbit de l'edició, la Setmana del Llibre en Català, que en el 2012 va celebrar la trentena edició, s'organitza anualment a Barcelona amb l'objectiu d'esdevenir un gran aparador de la lectura en català. La mostra permet reconèixer la tasca de les editorials que editen en català, de les llibreries actives i de les revistes, i dona visibilitat al llibre i a les publicacions periòdiques en català. També hi col·laboren les biblioteques públiques i entitats culturals que dinamitzen i faciliten l'accés a la cultura i posa l'accent, molt especialment, a facilitar l'accés als fons editorials, alhora que és un espai per presentar les darreres novetats i oferir eines de foment i recomanació lectora.

El 2013, Arts Libris, Fira Internacional del Llibre i Edicions d'Art, Fotografia i Disseny de Barcelona, va arribar a la quarta edició i va convocar al voltant de cent expositors: editors de bibliofília contemporània, editorials expe-

rimentals, tallers artesanals, galeries d'art i fotografia, entre d'altres.

Pel que fa al llibre infantil i juvenil, cal destacar el Saló del Llibre Infantil i Juvenil de Catalunya, promogut pel Consell Català del Llibre Infantil i Juvenil (ClijCAT), que és de caràcter anual i que va arribar a la trentena edició l'any 2013. Entre els objectius del Saló sobresurt vincular el llibre amb el públic jove.

El Segon Seminari de l'Aula Jordi Rubió i Balaguer de la Facultat de Biblioteconomia i Documentació de la Universitat de Barcelona, corresponent al curs 2012-2013, es va organitzar el 30 de gener de 2013 amb el títol "El llibre en un context de canvis socials i tecnològics". El Seminari tenia com a objectius analitzar els canvis tecnològics i socials amb més impacte en el món del llibre, la lectura i la informació; posar en comú les experiències i la visió sobre el futur de cada una de les etapes de la cadena de valor del llibre i debatre sobre el futur del llibre i de les col·leccions a les biblioteques.

Amb relació a l'hàbit lector, els dies 4 i 5 de maig del 2012, van tenir lloc a la Universitat Autònoma de Barcelona les Jornades Estatals sobre Llegim en Parella, organitzades per l'Institut de Ciències de l'Educació i el Grupo de Investigación sobre Aprendizaje entre Iguales (GRAI), amb el suport del Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya. Les Jornades van ser un punt de trobada i reflexió sobre la pràctica i el coneixement construït per les xarxes de centres que a Catalunya, al País Basc i a Aragó han implementat el programa Llegim en Parella, i una oportunitat per presentar-lo a la comunitat educativa en general. Els diferents tallers que es van organitzar a les Jornades "Llegir en família: rellevància i estratègies per a la implicació familiar" tenien com a objectiu crear un espai de reflexió que permetés repensar i compartir estratègies per promoure la implicació familiar al programa Llegim en Parella.

També en aquest àmbit, del 2 al 4 de juliol de 2012, la Fundació Pallach va organitzar, a Palafrugell, les Jornades "Lectura, eina vital". Especialment adreçades a professionals de l'àrea educativa, les Jornades tenien com a objectiu reflexionar sobre la lectura des d'una perspectiva educativa global, aprofundir en el paper de les famílies durant el procés d'aprenentatge

de la lectura i conèixer experiències d'impuls per a la lectura provinents d'institucions i associacions d'arreu de Catalunya.

Uns mesos més tard, el 7 de novembre de 2012 va tenir lloc la Jornada "Les eines digitals per la lectura: solució o problema?". Organitzada per l'Associació Lectura Fàcil (ALF) i la Facultat de Biblioteconomia i Documentació de la Universitat de Barcelona, a la Jornada hi van participar experts en el sector del llibre que van debatre sobre el foment de la lectura en l'era digital. En concret, sobre el paper de les noves tecnologies com a solució o problema a l'hora d'incentivar, de mantenir o de recuperar el gust per la lectura en persones amb dificultats lectores.

Cal destacar també les IV i V Jornades de Foment de la Lectura al Prat de Llobregat que van tenir lloc els anys 2012 i 2013, respectivament, amb l'objectiu de donar suport als ajuntaments en la promoció d'espais de reflexió al voltant de programes de foment de la lectura en l'àmbit municipal.

També l'any 2013 la Biblioteca Roca Umbert de Granollers va organitzar les II Jornades de Laboratoris de Lectura, sota el títol "Models creatius per a l'experiència lectora". Adreçades a agents culturals, bibliotecaris, educadors, etc., les Jornades pretenen aplicar formats creatius a les activitats de promoció lectora.

En l'àmbit de la lectura fàcil i amb el títol "Lectura fàcil: una herramienta para fomentar el hábito lector", l'ALF va organitzar una jornada de treball per tal de promoure l'intercanvi i el coneixement de nous projectes de promoció lectora. En aquesta ocasió la Jornada va incloure un programa doble: un de destinat a la formació en dinamització lectora i, l'altre, a l'intercanvi d'experiències.

3.2 Exposicions

El Servei de Biblioteques, que depèn de la Direcció General d'Arxius, Biblioteques, Museus i Patrimoni de la Generalitat de Catalunya, programa cada any directament, o bé hi participa mitjançant convenis, diverses exposicions monogràfiques sobre diferents temes d'interès (d'actualitat, educatius, aficions, etc.) destinades al públic en general. En la taula 1 es mostra la llista d'exposicions que van tenir lloc durant els anys 2012 i 2013.

Taula 1. *Exposicions programades durant els anys 2012 i 2013 en què el Servei de Biblioteques de la Generalitat de Catalunya va participar directament o indirectament.*

Exposicions

Alfonso Zapico. L'art de la narració gràfica, febrer de 2012

Escriure en temps difícils, juny de 2012

Llibres parlats: 30 anys de presentacions de llibres, abril de 2013

25 dones de la cançó, maig de 2013

Dones d'empresa, maig de 2013

Dones poetes, juny de 2013

Simone de Beauvoir, feminista i escriptora, setembre de 2013

A més de les mostres programades per la Gerència de Serveis de Biblioteques de la Diputació de Barcelona (al voltant d'una trentena cadascun dels dos anys considerats), la Institució de les Lletres Catalanes de la Generalitat de Catalunya també ha organitzat algunes exposicions per promoure l'hàbit lector. L'any 2012 va impulsar les exposicions "Un país de lletres" i "Vine a passar un dia amb la ILC", i el 2013 "Espriu. Forma guardada" i "Joan Teixidor. No visqueu més en fragments". Així mateix, cal destacar la posada en marxa, a final de 2012, del catàleg en línia sobre exposicions literàries, *Literatura exposada*. Nascut amb la voluntat de fer difusió de les exposicions que es poden visitar en l'actualitat i també de les que hi ha en disposició d'itinerar, el catàleg vol convertir-se en un arxiu històric de les exposicions de temàtica literària creades fins ara, amb la voluntat de mantenir a l'abast recursos que poden interessar als lectors, als investigadors o als promotors de noves exposicions.

Igual que en l'edició anterior d'aquest anuari, cal apuntar que el Consell Català del Llibre Infantil i Juvenil (ClijCAT) també organitza anualment tot un seguit d'exposicions monogràfiques que aborden temes diversos des del punt de vista de la literatura infantil i juvenil.

Finalment, cal destacar l'exposició organitzada per l'Associació Lectura Fàcil el 2012 en commemoració dels 10 anys d'història i que va portar per títol "10 anys fent nous lectors". Inaugurada a la Facultat de Biblioteconomia i Documentació de la Universitat de Barcelona,

l'exposició feia un recorregut des dels inicis del projecte fins a l'actualitat.

3.3 Premis

En edicions anteriors d'aquest anuari ja s'havia posat en relleu la diversitat i amplitud de les convocatòries literàries i accions adreçades a promoure els hàbits lectors, així com la creació literària, especialment entre els infants i els joves.

En aquesta edició es continua fent un especial esment a premis adreçats a infants i adolescents, en tant que col·lectius clau per a la formació d'hàbits lectors i la creació literària. Entre els diversos premis atorgats en el territori català cal destacar:

- El **premi de conte infantil Hospital Sant Joan de Déu**, convocat per l'Hospital Sant Joan de Déu i l'editorial La Galera, és una iniciativa que té com a objectiu promoure la narrativa en català destinada a lectors d'entre 4 i 8 anys.
- Amb la voluntat de fomentar el gust per la lectura i promoure la creació literària per a infants i joves, fa gairebé trenta anys, la Fundació SM va convocar el primer **premi de narrativa catalana El Vaixell de Vapor**. Sis anys més tard va convocar també el **premi Gran Angular de literatura juvenil**.
- El **premi Barcanova de literatura infantil i juvenil** està destinat a fomentar la creació literària en llengua catalana, amb la voluntat de difondre el gust per la lectura i potenciar la creació de lectors.
- El **premi Josep Maria Folch i Torres de novel·les per a nois i noies**, convocat per La Galera, SAU Editorial, amb el patrocini de la Fundació Enciclopèdia Catalana, té com a objectiu estimular la qualitat en la producció d'obres de narració en llengua catalana per a nois i noies.
- Així mateix, per tal d'estimular la qualitat en la producció d'obres de narració en llengua catalana per a nois i noies, La Galera, SA, Editorial, amb el patrocini de la Fundació Enciclopèdia Catalana, convoca el **premi Joaquim Ruyra**.

- El **premi Columna Jove** té com a objectiu premiar novel·les originals i inèdites, escrites en català i destinades a lectors de 12 a 17 anys.
- El **premi Crítica "Serra d'Or"** és un guardó atorgat anualment per la revista Serra d'Or, de l'Abadia de Montserrat. El premi, instituit el 1967, s'atorga en les categories següents: literatura i assaig; recerca; teatre, i literatura infantil i juvenil.
- El **premi Trajectòria** és un guardó que el món literari i editorial català atorga a un personatge en reconeixement a la seva trajectòria en favor de la cultura catalana.
- El **premi Aurora Díaz-Plaja** l'atorga l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana al millor article acadèmic sobre literatura per a infants i joves.

Cal destacar també els **premis Lectura Fàcil** que lliura l'Associació Lectura Fàcil i en què col·labora el Col·legi Oficial de Bibliotecaris i Documentalistes de Catalunya, i que tenen el suport de l'Institut Català de les Empreses Culturals (ICEC), i de les editorials LF Publicacions de l'Abadia de Montserrat, editorial Castellnou, editorial La Mar de Fàcil i editorial Everest. El premi té dues modalitats: premi de novel·la curta i premi de bones pràctiques, amb el qual l'Associació vol premiar les entitats que utilitzen de forma pràctica els materials de lectura fàcil. Amb aquesta iniciativa l'Associació vol donar a conèixer les iniciatives que participen del foment de la lectura entre les persones amb dificultats lectores, amb l'objectiu de crear xarxa i unificar esforços i recursos.

4 PUBLICACIONS

A continuació, es recullen els treballs més significatius publicats a Catalunya sobre l'activitat editorial, el foment i la promoció de la lectura durant els anys 2012 i 2013.

4.1 Edició

En l'àmbit de llibres per a infants i joves, cal destacar les dues revisions que Teresa Mañà fa sobre *Llibres per a infants i adolescents* (2012; 2013), en què posa en relleu com, malgrat la crisi econòmica i la reducció de títols

nous editats cada any, les editorials continuen publicant noves col·leccions, sobretot per als primers lectors.

4.2 Hàbits lectors

En l'àmbit de la promoció dels hàbits lectors des de les biblioteques escolars destaquem el treball de Mònica Baró, Cristina Aliagas i Glòria Gorchs publicat el 2013 amb el títol *Com crear un ambient lector a l'escola?* Amb l'objectiu de donar suport a la tasca de mestres i professorat, el llibre aporta una nova reflexió sobre les oportunitats de treballar la lectura que ofereixen els llibres de coneixements, les pantalles de dispositius electrònics i els còmics i àlbums il·lustrats.

Cada cop són més els treballs entorn de la lectura en l'era digital i els canvis que s'han produït en els hàbits lectors. A l'article "Aprendre a llegir en l'era digital. La lectura amb altres persones en el procés de desenvolupament de la competència lectora" (2012), després de subratllar el caràcter complex de la competència lectora i explorar les diferències entre els textos en els suports paper i digital, Duran planteja la participació d'un mediador per tal de poder aprofitar les potencialitats del text digital i així permetre l'ajust a la diversitat de lectors.

Són diversos també els treballs del Grupo de Investigación sobre Aprendizaje entre Iguales en els quals es posen en relleu els avantatges del programa de tutoria entre iguals per tal de millorar la lectura (vegeu Duran, 2012; Duran; Flores, 2013).

Amb l'objectiu d'ajudar pares i mares en la tasca de fomentar l'hàbit lector dels infants, Girbés (2012) en el seu treball *El mètode definitiu per tenir fills lectors: consells i receptes miraculoses que garanteixen l'èxit escolar* presenta quatre passos bàsics per transmetre la passió lectora.

En *La competència lectora: una clau per a l'aprenentatge*, Solé (2012) analitza la construcció de la competència lectora i la relació d'aquesta competència amb l'aprenentatge; també fa una mirada sobre l'evolució de les formes de ser lector i assenyala com en l'aprenentatge de la lectura és tan important aprendre a llegir com estimar la lectura i llegir per aprendre.

4.3 Promoció de la lectura des de la biblioteca pública

En l'àmbit de la promoció de la lectura des de la biblioteca pública cal destacar amb un èmfasi especial l'aportació de Baró, Mañà, Barrios i Baena a la revista *El Profesional de la Información*. Amb el títol "Promoción de la lectura en las bibliotecas públicas de Cataluña: evaluación y resultados" (2012), les autores presenten els resultats d'una enquesta feta l'any 2009 entre les 320 biblioteques públiques de Catalunya sobre les pràctiques d'avaluació de les accions de promoció de la lectura. A partir de les opinions i valoracions dels professionals que les dirigeixen, els resultats posen en relleu l'escassa avaluació que es fa de les activitats de promoció de la lectura, més enllà de la quantificació (nombre de públic assistent i nombre de llibres prestats) i de les enquestes de satisfacció.

5 TENDÈNCIES

Dels apartats anteriors es desprèn una tendència positiva en la producció de coneixement sobre l'edició i els hàbits lectors de la població catalana. En concret, destaca el predomini d'estudis, molts encarregats per institucions públiques, sobre la dimensió econòmica del sector editorial, component principal de les indústries culturals del país. Així mateix, destaquen els estudis i la difusió, mitjançant congressos, reunions científiques i premis, d'aspectes més socials, com ara els hàbits lectors de la població més jove, en tant que col·lectius clau per a la formació d'hàbits i la creació literària.

BIBLIOGRAFIA

Baró, Ezequiel; Cubeles, Xavier (2012). "La dimensió econòmica dels sectors culturals de Catalunya 2008-2009. Sector del Llibre". *Estudis, Fulls de Cultura i Comunicació*, 24-3. <http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/SSCC/GT/Arxius%20GT/ESTUDI_024_03.pdf>. [Consulta: 02/11/2014].

Baró, Mònica; Aliagas, Cristina; Gorchs, Glòria (2013). *Com crear un ambient lector a l'escola?* Barcelona: Fundació Jaume Bofill. [68] p. <<http://www.fbofill.cat/intra/fbofill/documents/publicacions/575.pdf>>. [Consulta: 02/11/2014].

- Baró, Mònica; Mañà, Teresa; Barrios, Maite; Baena, Júlia (2012). "Promoción de la lectura en las bibliotecas públicas de Cataluña: evaluación y resultados". *El Profesional de la Información*, Mayo-Junio, vol. 21, núm. 3, p. 277-281. Disponible a: <<http://www.ub.edu/obll/sites/default/files/article%20EPI%20277-282.pdf>>. [Consulta: 02/11/2014].
- BCF Consultors (2013). "Determinació de les principals magnituds econòmiques i ocupacionals dels sectors culturals i creatius de l'economia catalana. Anys 2008-2010". *Estudis, Fulls de Cultura i Comunicació*, 28. <<http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/SSCC/GT/Arxius%20GT/ECcreatus.pdf>>. [Consulta: 02/11/2014].
- Comercio interior del libro en España 2011* (2012). Madrid: Federación de Gremios de Editores de España. 162 p. <http://www.federacioneditores.org/0_Resources/Documentos/Comercio_Interior_2011.pdf>. [Consulta: 02/11/2014].
- Comercio interior del libro en España 2012* (2013). Madrid: Federación de Gremios de Editores de España. 184 p. <http://www.federacioneditores.org/0_Resources/Documentos/Comercio_Interior_2012.pdf>. [Consulta: 02/11/2014].
- Cruz Calvo, Mery. (2013). *Lectura literaria en secundaria: la mediación de los docentes en la concreción de los repertorios lectores* [Tesi doctoral]. Direcció d'Antonio Mendoza Fillola. Departament de Didàctica de la Llengua i la Literatura de la Universitat de Barcelona. 508 p. Disponible a: <<http://www.tdx.cat/handle/10803/124167>>. [Consulta a: 02/11/2014].
- Duran, David (2012). "Llegim en parella". *Escola Catalana*, núm. 475, p. 22-23.
- Duran, David (2012). "Aprender a leer en la era digital. La lectura amb altres persones en el procés de desenvolupament de la competència lectora". *Guix*, núm. 383, p. 27-30. Disponible a: <<http://grupsderecerca.uab.cat/grai/sites/grupsderecerca.uab.cat/grai/files/Aprender%20a%20lleer%20a%20l%27era%20digital.%20Duran,%202012.pdf>>. [Consulta a: 02/11/2014].
- Duran, David; Flores, Marta (2013). "Influencia de la tutoría entre iguales en el desarrollo de la comprensión y el autoconcepto lector". *Investigación en la escuela*, núm. 81, p. 67-78.
- Estadístiques culturals de Catalunya 2012* (2012). Barcelona: Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya. [215] p. <http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/SSCC/GT/Estad%C3%ADstiques/Estadistiques%20Culturals_WEB2.pdf>. [Consulta: 02/11/2014].
- Estadístiques culturals de Catalunya 2013* (2013). Barcelona: Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya. [202] p. <http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/SSCC/GT/Estad%C3%ADstiques/EstCultCat_2013.pdf>. [Consulta: 02/11/2014].
- Fundació Audiències de la Comunicació i la Cultura (2012 i 2013). *El Baròmetre de la comunicació i la cultura*. <<http://www.fundacc.org/fundacc/ca/barometre.html>>. [Consulta: 02/11/2014].
- Fundació Audiències de la Comunicació i la Cultura (2012). *Consum de llibres a Catalunya*. [43] p. <http://www.fundacc.org/docroot/fundacc/pdf/Informe_consum_llibres2012.pdf>. [Consulta: 02/11/2014].
- Fundació Audiències de la Comunicació i la Cultura (2013). *La dieta cultural dels catalans: gener a desembre de 2012*. Barcelona: FUNDACC. [125] p. <http://www.fundacc.org/docroot/fundacc/pdf/dieta_cultural_2012.pdf>. [Consulta: 02/11/2014].
- Fundació Audiències de la Comunicació i la Cultura (2014). *La dieta cultural dels catalans 2013*. Barcelona: FUNDACC. [27] p. <http://www.fundacc.org/docroot/fundacc/pdf/Dieta_cultural_2013.pdf>. [Consulta: 02/11/2014].
- Garriga, Alba; Oller, Maite (2012). "El voluntariat en un programa de tutoria entre iguals per millorar la lectura". *Guix*, núm. 383, p. 37-40.
- Girbés, Joan Carles (2012). *El mètode definitiu per tenir fills lectors: Consells i receptes miraculoses que garanteixen l'èxit escolar*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill. 26, [2] p. <<http://www.fbofill.cat/intra/fbofill/documents/publicacions/553.pdf>>. [Consulta: 02/11/2014].
- Gómez Salamanca, Daniel. (2013). *Tebeo, cómic y novela gráfica: La influencia de la novela gráfica en la industria del cómic en España* [tesi doctoral]. Direcció de Josep Rom Rodríguez. FCCB-Comunicació de la Universitat Ramon Llull. 500 p. Disponible a: <<http://www.tdx.cat/handle/10803/117214>>. [Consulta: 02/11/2014].

Hábitos de lectura y compra de libros en España 2011 (2012). Madrid: Federación de Gremios de Editores de España. [168] p. <http://www.federacioneditores.org/0_Resources/Documentos/Habitos_lectura_CompraLibros_2011.pdf>. [Consulta: 02/11/2014].

Hábitos de lectura y compra de libros en España 2012 (2013). Madrid: Federación de Gremios de Editores de España. [173] p. <<http://www.clibromadrid.es/Habitos-LecturaComprLibros2012.pdf>>. [Consulta: 02/11/2014].

Hàbits de lectura i compra de llibres a Catalunya 2012 (2013). Barcelona: Gremi d'Editors de Catalunya.

Hàbits de lectura i compra de llibres a Catalunya 2013 (2014). Barcelona: Gremi d'Editors de Catalunya. [171] p. <<http://cercles.vtlseurope.com:8098/arxiu/pdf/E140093.pdf>>. [Consulta: 02/11/2014].

Los libros infantiles y juveniles (2012). Madrid: Ministerio de Educación, Cultura y Deporte. 50 p. <<http://www.gremieditorscat.es/AdArch/Bilio/Ftp/Libros%20Infantiles%20y%20Juveniles.pdf>>. [Consulta: 02/11/2014].

Mañà, Teresa (2012). "Llibres per a infants i adolescents". *Serra d'Or*, núm. 627, p. 70-76. <<http://bd.ub.edu/pub/mana/sites/bd.ub.edu.pub.mana/files/SD%20ma%C3%B1%C3%A0%20mar%C3%A7%202012.pdf>>. [Consulta: 02/11/2014].

Mañà, Teresa (2013). "Llibres per a infants i adolescents". *Serra d'Or*, núm. 640, p. 335-341. Disponible a: <<http://bd.ub.edu/pub/mana/sites/bd.ub.edu.pub.mana/files/SD%20abril%202013%20ma%C3%B1%C3%A0.pdf>>. [Consulta: 02/11/2014].

Solé, Isabel (2012). *La competència lectora: una clau per a l'aprenentatge*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill. (Debats d'Educació, núm. 24). 28 p. <<http://www.fbofill.cat/intra/fbofill/documents/publicacions/548.pdf>>. [Consulta: 02/11/2014].

Verneda Ribera, Meritxell. (2012). *L'art gràfic a Barcelona. El llibre il·lustrat 1800-1843* [tesi doctoral]. Direcció de Bonaventura Bassegoda i Hugas. Departament d'Art de la Universitat Autònoma de Barcelona. 1.057 p. <<http://www.tdx.cat/handle/10803/96724>>. [Consulta: 02/11/2014].

Villarroya Planas, Anna; Escardíbul Ferrà, Josep Oriol (2012). *Anàlisi de la despesa de les llars catalanes en cultura i comunicació (2006-2010)*. Barcelona: Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya. 71 p. <http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/SSCC/GT/Arxiu%20GT/Final_Despesa%20cultural%20llars%20catalanes-2012.pdf>. [Consulta: 02/11/2014].

Disponible a:

<http://www.raco.cat/index.php/AnuariObservatori>

Villaroya, Anna. "Estudis i recerca sobre edició i hàbits lectors a Catalunya (2012-2013)". *Anuari de l'Observatori de Biblioteques, Llibres i Lectura*, Vol. 3 (2014), p. 58-70.

<http://www.raco.cat/index.php/AnuariObservatori/article/view/282150/>

Llicència Creative Commons

Reconeixement – NoComercial – SenseObraDerivada
(by-nc-nd): No es permet un ús comercial de la obra original ni la generació d'obres derivades.

Editors

Lluís Agustí
Maite Comalat

ANUARI

DE L'OBSERVATORI

DE BIBLIOTEQUES, LLIBRES I LECTURA

2014

